YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARI ASOSIDA MAMLAKAT RIVOJLANISHINI BAHOLASH

Mattiev Nasimjon Baxtiyorovich
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi
Buxoro viloyati hududiy filiali bosh mutaxassisi
elektron pochta: mattievnasim@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.21217834

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada yashil iqtisodiyot indikatorlari asosida O‘zbekiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini baholash masalalari o‘rganilgan. Tadqiqotda mamlakatning “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar, issiqxona gazlari emissiyasini qisqartirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va energiya samaradorligini oshirish bo‘yicha erishilgan natijalar tahlil qilingan. Tahlil uchun O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining “Yashil” iqtisodiyot axborot-tahliliy platformasi (green.imv.uz) rasmiy hisobotlaridagi 2024–2026-yillar ko‘rsatkichlaridan foydalanilgan.

Kalit so‘zlar: yashil iqtisodiyot, indikatorlar, barqaror rivojlanish, issiqxona gazlari, dekarbonizatsiya, qayta tiklanuvchi energiya.

АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуются вопросы оценки социально-экономического развития Республики Узбекистан на основе индикаторов зелёной экономики. В исследовании проанализированы реформы, реализуемые в рамках стратегии перехода к «зелёной» экономике, а также достигнутые результаты по сокращению выбросов парниковых газов, использованию возобновляемых источников энергии и повышению энергоэффективности. Для анализа использованы данные официальных отчётов информационно-аналитической платформы «зелёной» экономики Министерства экономики и финансов Республики Узбекистан (green.imv.uz) за 2024–2026 годы.

Ключевые слова: зелёная экономика, индикаторы, устойчивое развитие, парниковые газы, декарбонизация, возобновляемая энергия.

ABSTRACT

This article examines the assessment of the socio-economic development of the Republic of Uzbekistan based on green economy indicators. The study analyzes reforms implemented within the framework of the national green economy transition strategy, as well as results achieved in reducing greenhouse gas emissions, expanding renewable energy use, and improving energy efficiency. The analysis relies on official report data for 2024–2026 from the Green Economy information-analytical platform (green.imv.uz) of the Ministry of Economy and Finance of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: green economy, indicators, sustainable development, greenhouse gases, decarbonization, renewable energy.

KIRISH

Bugungi kunda global iqlim o‘zgarishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi hamda ekologik muammolarning tobora kuchayib borishi dunyo davlatlarini iqtisodiy rivojlanish modelini qayta ko‘rib chiqishga undamoqda. Shu nuqtai nazardan, “yashil” iqtisodiyot konsepsiyasi zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning eng muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biriga aylandi.

O‘zbekiston Respublikasida ham ekologik barqarorlikni ta’minlash va “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2024-yil 20-noyabr kuni Oliy Majlis Qonunchilik palatasi majlisidagi nutqida iqlim o‘zgarishi oqibatlari nafaqat mamlakatimiz, balki butun dunyo uchun jiddiy muammoga

aylanib borayotganini ta’kidladi. Jumladan, havo va suvning ifloslanishi, tuproq eroziyasi, cho‘llanish kabi ekologik muammolar tobora kuchayib borayotganini qayd etib, 2025-yilni mamlakatimizda “Atrof-muhitni asrash va ‘yashil’ iqtisodiyot yili” deb e’lon qilishni taklif qildi[1]. Ushbu tashabbus mamlakatda ekologik barqarorlikni ta’minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanganini yaqqol namoyon etadi.

O‘zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o‘tishning huquqiy va institutsional asoslari izchil shakllantirilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi PQ-4477-son qarori bilan tasdiqlangan “2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining ‘yashil’ iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” ushbu yo‘nalishdagi asosiy dasturiy hujjatlardan biri hisoblanadi [2]. Shuningdek, Prezidentning 2019-yil 30-oktyabrdagi PF-5863-son Farmoni bilan tasdiqlangan Atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi ekologik barqarorlikni ta’minlashga qaratilgan muhim strategik hujjat sifatida xizmat qiladi [3].

Mazkur hujjatlarda energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish ulushini kengaytirish hamda issiqxona gazlari emissiyasini yalpi ichki mahsulot birligiga nisbatan 2010-yil darajasiga solishtirganda kamida 10 foizga qisqartirish kabi ustuvor vazifalar belgilangan. Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida ham “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish mamlakatning barqaror rivojlanishini ta’minlovchi ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etilgan [4].

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot indikatorlari asosida mamlakat rivojlanish darajasini ilmiy asoslangan holda baholash, erishilgan natijalarni tahlil qilish va ularni yanada takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolaning maqsadi ham O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining amaldagi ko‘rsatkichlarini rasmiy hisobot ma’lumotlari asosida tahlil qilish va mamlakat rivojlanishini baholashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

“Yashil iqtisodiyot” tushunchasi, uning mazmun-mohiyati hamda nazariy asoslari xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Xususan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP) tomonidan “yashil” iqtisodiyot inson farovonligi va ijtimoiy adolatni ta’minlash bilan birga ekologik xavf-xatarlar hamda tabiiy resurslar tanqisligini sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qiluvchi iqtisodiy rivojlanish modeli sifatida ta’riflangan [11]. Shuningdek, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan ishlab chiqilgan “yashil o‘sish indikatorlari” tizimi davlatlarning barqaror rivojlanish darajasini baholashda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu tizimda resurslardan foydalanish samaradorligi, tabiiy kapital zaxiralari, atrof-muhit sifati hamda ekologik barqarorlikni ifodalovchi boshqa ko‘rsatkichlardan foydalanish tavsiya etilgan [12].

Mahalliy iqtisodchilardan A.V. Vaxabov va Sh.X. Xojibakiyev o‘zlarining “Yashil iqtisodiyot” darsligida ushbu sohaning nazariy-metodologik asoslarini, jumladan resurs samaradorligi, aylanma iqtisodiyot va “yashil” moliyalashtirish mexanizmlarini atroflicha yoritgan [5]. Sh.B. G‘ulomova o‘z tadqiqotida yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillarini — resurs tejamkorligi, ekologik barqarorlik va ijtimoiy adolatni — tahlil qilib, ularning O‘zbekiston sharoitida qo‘llanilish xususiyatlarini ko‘rsatib bergan [6]. D. Faxriyev “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi doirasida yashil iqtisodiyotga o‘tishning ustuvor yo‘nalishlarini, xususan energiya resurslari iste’molini diversifikatsiyalash va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish masalalarini tahlil qilgan [7].

Yashil iqtisodiyotni baholash usullari va indikatorlar tizimiga bag‘ishlangan so‘nggi tadqiqotlarda monitoring tizimlarini shakllantirishda rasmiy statistik va tarmoq platformalari ma’lumotlaridan foydalanish tavsiya etiladi, chunki bu yondashuv ko‘rsatkichlar dinamikasini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beradi [8]. Jahon banki tomonidan tayyorlangan siyosiy tahlil hisobotida O‘zbekiston iqtisodiyoti boshqa Yevropa va Markaziy Osiyo davlatlariga nisbatan issiqxona gazlari nisbiy chiqindisining yuqoriligi bilan ajralib turishi, shu sababli energiya va suv resurslaridan samarali foydalanishga asoslangan “yashil” o‘sish modeliga o‘tish zarurligi ta’kidlangan [13].

Shunday qilib, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyot indikatorlari bo‘yicha nazariy baza yetarlicha shakllangan, biroq O‘zbekistonning so‘nggi yillardagi amaliy natijalarini rasmiy raqamlar asosida yagona tizimda tahlil qilishga bag‘ishlangan tadqiqotlar hali yetarli emas. Mazkur maqola aynan shu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda statistik, qiyosiy va kontent-tahlil usullari hamda mantiqiy umumlashtirish usulidan foydalanildi. Ushbu usullar asosida “yashil” iqtisodiyot ko‘rsatkichlari tahlil qilinib, olingan natijalar umumlashtirildi. Tadqiqotning empirik bazasini O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining rasmiy “Yashil” iqtisodiyot axborot-tahliliy platformasida e’lon qilingan 2024–2026-yillarga oid ma’lumotlar tashkil etdi [9]. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy ma’lumotlaridan ham foydalanildi [10]. Tanlangan davr O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyot sohasidagi islohotlarning faol bosqichini qamrab olgani sababli, mamlakat rivojlanish dinamikasini baholash uchun yetarli empirik asos yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot metodologiyasida belgilangan yondashuvlar asosida O‘zbekiston Respublikasida “yashil” iqtisodiyotga o‘tish jarayonini tavsiflovchi asosiy indikatorlar rasmiy statistik va axborot-tahliliy manbalar ma’lumotlari asosida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy yo‘nalishlar kesimida bayon etiladi:

1. Uglerod bozori va iqlim moliyalashtirish mexanizmlari

“Yashil” iqtisodiyot platformasi hisobotlariga ko‘ra, iCRAFT loyihasi doirasida 2024-yil ko‘rsatkichlariga asoslangan 3 yillik hisobot tayyorlanib, mustaqil tashkilot tomonidan verifikatsiyadan o‘tkazilgan. Natijada maxsus iqtisodiy modellashtirish asosida 13,7 million tonna CO2-ekvivalentiga teng issiqxona gazlari chiqindisi qisqartirilganligi hisoblab chiqilgan [9]. Bu ko‘rsatkich mamlakatda uglerod bozori mexanizmlarining amaliyotga muvaffaqiyatli tatbiq etilayotganidan dalolat beradi.

Bundan tashqari, ERPA (Emission Reductions Purchase Agreement — chiqindilarni qisqartirish bo‘yicha xarid shartnomasi) doirasida Jahon bankining “Client Connection” xalqaro platformasi orqali 333 ming tonna uglerod birliklari sotilishi natijasida 5 million AQSh dollari miqdorida uchinchi transh grant mablag‘lari jalb qilinishi rejalashtirilgan [9]. Bu — mamlakatning xalqaro uglerod bozoriga integratsiyalashuv darajasini ko‘rsatuvchi muhim ko‘rsatkichdir.

2. “Yashil” energiya sertifikatlari (I-REC(E)) bozori

Hisobot ma’lumotlariga ko‘ra, “O‘zbekgidroenergo” AJga qarashli, Samarqand viloyatida joylashgan, quvvati 7,4 MVt bo‘lgan “Shaudar-2” gidroelektr stansiyasi xalqaro iTRACK tashkilotining “Evident” platformasida I-REC(E) tizimiga ro‘yxatga olingan [9]. Bu — mamlakatda tiklanuvchi energiya manbalarini xalqaro standartlarga muvofiq sertifikatlashtirish jarayoni boshlanganligini bildiradi.

2026-yil 29-yanvarda biznes sektori vakillari va Amerika savdo palatasi (American Chamber of Commerce in Uzbekistan) hamkorligida “yashil” energiya sertifikatlari bozorga chiqishi va biznes imkoniyatlari bo‘yicha tadbir o‘tkazilgan, unda energiya ishlab chiqaruvchilar, eksport korxonalari va ESG mutaxassislari ishtirok etgan [9]. Natijada, 2026-yil birinchi choragida “O‘zbekgidroenergo” AJ tomonidan jami 16 554 dona “yashil” energiya sertifikatiga buyurtma kelib tushgan va Iqtisodiyot va moliya vazirligi (emitent sifatida) tomonidan ushbu sertifikatlar emissiya qilingan [9]. Ushbu raqam qisqa muddat ichida ichki bozorda “yashil” sertifikatlarga talab tez sur’atlarda o‘sayotganini ko‘rsatadi.

3. Ijtimoiy infratuzilma obyektlarida energiya samaradorligi

Ijtimoiy obyektlarda amalga oshirilgan modernizatsiya ishlari natijalari alohida e’tiborga loyiq. Hisobotga ko‘ra, poliklinika binosida energiya iste’moli deyarli 2 barobarga qisqarib, yiliga 3050 AQSh dollari miqdorida iqtisodiy samara va 33,4 tonna CO2-ekvivalenti issiqxona gazlari emissiyasining kamayishi ta’minlangan [9]. Maktab obyektida joriy etilgan energiya samaradorligi yechimlari yiliga 16 050 AQSh dollari iqtisodiy samara bilan birga, 391,2 tonna issiqxona gazlari chiqindisining qisqarishiga olib kelgan [9]. Bolalar bog‘chalari kesimida esa yiliga 1945 AQSh dollari iqtisodiy foyda va 57,7 tonna CO2-ekvivalenti chiqindi kamayishi qayd etilgan [9]. Quyi

4. Xalqaro moliyaviy hamkorlik va investitsion loyihalar

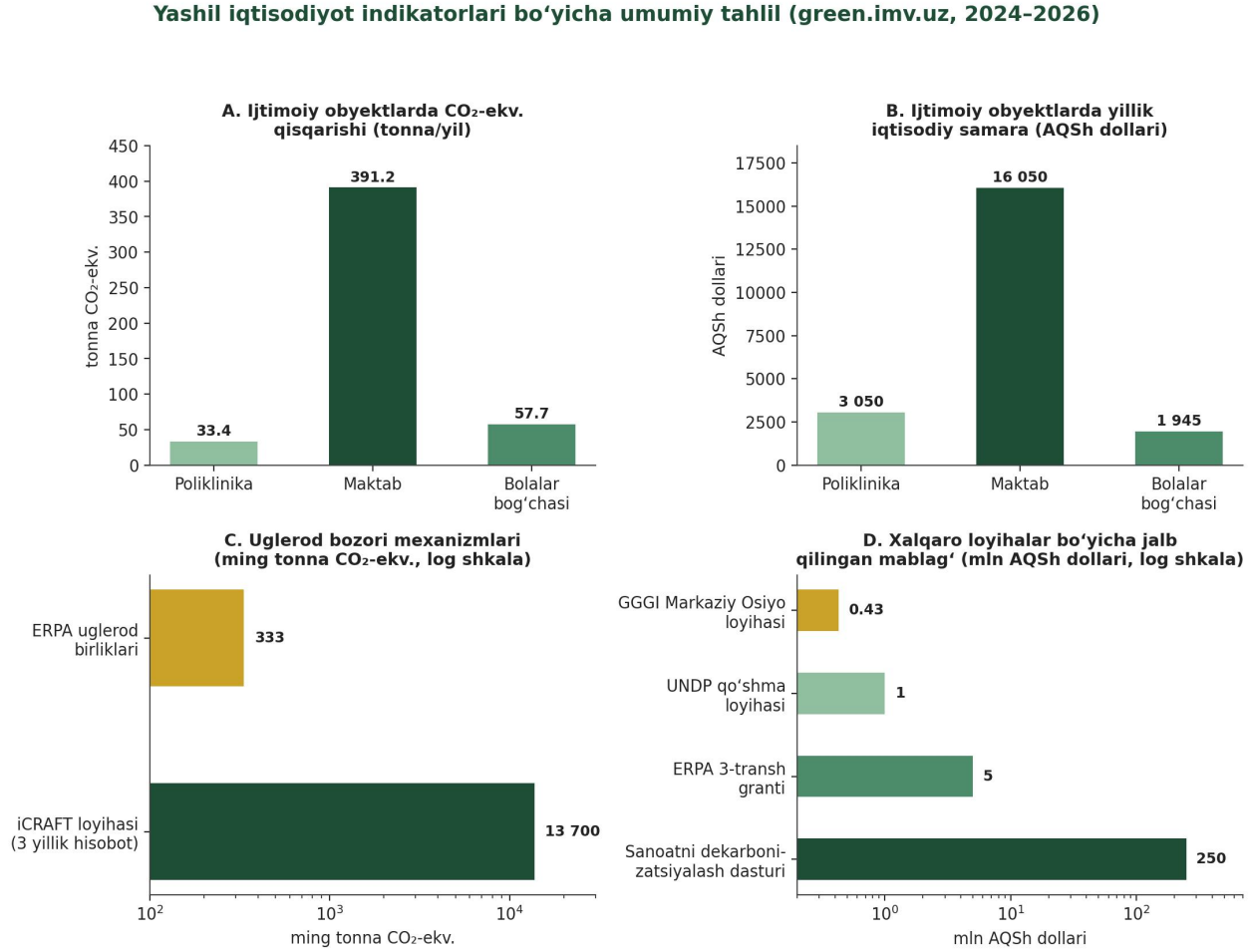
Iqtisodiyot va moliya vazirligi Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot dasturi (UNDP) bilan hamkorlikda 2025-yildan boshlab amalga oshirilgan “Jamoat binolarida innovatsion dekarbonizatsiya yechimlarini qo‘llab-quvvatlash” qo‘shma loyihasini yakunlagan. Loyiha umumiy qiymati 1 million AQSh dollarini tashkil etib, qisqa muddatda yuqori iqtisodiy va ekologik samaradorlik ko‘rsatkichlariga erishilgan hamda 13,5 mingdan ortiq aholiga bevosita ijobiy ta’sir ko‘rsatilgan [9].

2025-yilda Iqtisodiyot va moliya vazirligi Jahon banki hamkorligida O‘zbekiston nomidan Iqlim investitsiya jamg‘armasining Sanoatni dekarbonizatsiyalash dasturi tanlovida ishtirok etgan. Saralash natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston 26 ta davlat ichida 6-o‘rinni egallab, sanoatni dekarbonizatsiya qilish uchun 250 million AQSh dollari miqdoridagi imtiyozli moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatiga ega bo‘lgan [9]. Bu ko‘rsatkich mamlakatning xalqaro iqlim moliyasi maydonidagi raqobatbardoshligini yaqqol namoyon etadi.

Shuningdek, Global yashil o‘sish instituti (GGGI) bilan hamkorlikda “Markaziy Osiyoda iqlim moliyasidagi bo‘shliqlarni to‘ldirish” loyihasi doirasida “Iqlim moliyasi bo‘yicha bo‘shliqlarni baholash” hisoboti ishlab chiqilgan. Umumiy qiymati 400 ming yevroni tashkil etuvchi ushbu loyiha O‘zbekiston va Qirg‘iziston uchun mo‘ljallangan bo‘lib, 2025-yil noyabr oyida Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda GGGI o‘rtasida tegishli anglashuv memorandumi imzolangan [9].

5. Umumiy tahlil

Tadqiqot davomida o‘rganilgan barcha ko‘rsatkichlarni — ijtimoiy obyektlardagi energiya samaradorligi natijalarini, uglerod bozori mexanizmlarini va xalqaro loyihalar bo‘yicha jalb qilingan moliyaviy resurslarni — yagona tizimda solishtirish maqsadida quyida umumlashtiruvchi diagramma keltirilgan (1-rasm).

1-rasm

Yashil iqtisodiyot indikatorlari bo‘yicha umumlashtiruvchi tahlil

Manba: [9] asosida muallif tomonidan tuzilgan.

1-rasmdagi A va B panellarida ko‘rinib turibdiki, maktab obyektlarida amalga oshirilgan modernizatsiya boshqa ijtimoiy obyektlarga nisbatan ham ekologik (391,2 tonna CO2-ekv.), ham iqtisodiy (16 050 AQSh dollari) jihatdan eng yuqori samara bergan. C panelida uglerod bozori mexanizmlari solishtirilgan bo‘lib, iCRAFT loyihasi doirasidagi 13,7 million tonnalik (13 700 ming tonna) CO2-ekvivalenti qisqarish ERPA shartnomasi bo‘yicha sotilgan 333 ming tonnalik uglerod birligidan sezilarli darajada ustun ekanligini ko‘rsatadi — bu ikki mexanizm bir-birini to‘ldiruvchi tarzda ishlayotganidan dalolat beradi. D panelida esa xalqaro moliyaviy hamkorlik ko‘lami aks ettirilgan: Iqlim investitsiya jamg‘armasining Sanoatni dekarbonizatsiyalash dasturi (250 mln AQSh dollari) boshqa loyihalarga (ERPA granti, UNDP va GGGI loyihalari) nisbatan ancha yirik moliyaviy salohiyatga ega bo‘lib, bu O‘zbekistonning sanoat sektorida dekarbonizatsiyani chuqurlashtirishga alohida ustuvorlik berayotganini ko‘rsatadi.

Yuqorida keltirilgan ko‘rsatkichlarni umumlashtirib, quyidagi asosiy tendensiyalarni ajratib ko‘rsatish mumkin: mamlakatda uglerod bozori mexanizmlari (ERPA, iCRAFT) amaliy natija bera boshlagan; “yashil” energiya sertifikatlari (I-REC(E)) bozori tez sur’atlarda shakllanmoqda; ijtimoiy infratuzilma obyektlarida energiya samaradorligi choralari nafaqat ekologik, balki sezilarli iqtisodiy samara ham bermoqda; xalqaro moliyaviy institutlar (Jahon banki, UNDP, GGGI) bilan hamkorlik kengaymoqda, bu esa qo‘shimcha investitsiya resurslarini jalb qilish imkonini bermoqda [9].

Shu bilan birga, mavjud ko‘rsatkichlar hajmi mamlakat miqyosidagi umumiy issiqxona gazlari emissiyasiga nisbatan hali nisbatan kichik ulushni tashkil etadi, bu esa “yashil” transformatsiyani yanada kengaytirish, xususan hudud va tarmoqlar kesimida ko‘lamni oshirish zarurligini ko‘rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘tkazilgan tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayoni institutsional jihatdan izchil rivojlanmoqda va bu jarayon Prezident tashabbuslari hamda tegishli normativ-huquqiy hujjatlar bilan mustahkam huquqiy asosga ega. “Yashil” iqtisodiyot axborot-tahliliy platformasi ma’lumotlari asosida o‘tkazilgan tahlil natijalariga ko‘ra, mamlakatda uglerod bozori, “yashil” energiya sertifikatlari tizimi va xalqaro moliyaviy hamkorlik samarali yo‘lga qo‘yilgan, ijtimoiy infratuzilma obyektlarida esa energiya samaradorligi choralari nafaqat ekologik, balki aniq iqtisodiy natija ham bermoqda [9]. Tadqiqot natijalariga asoslanib “yashil” energiya sertifikatlari tizimini kengaytirish, energiya samaradorligi dasturlarini barcha hududlarda joriy etish, uglerod bozori mablag‘larini “yashil” loyihalarga yo‘naltirish, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish hamda yashil iqtisodiyot indikatorlari bo‘yicha ochiq statistik monitoring tizimini takomillashtirish takliflari maqsadga muvofiq bo’ladi deb hisoblaymiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlis Qonunchilik palatasi majlisidagi chiqishi, 2024 yil 20 noyabr // 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va ‘yashil’ iqtisodiyot yili” deb e’lon qilish tashabbusi haqida [Elektron resurs].
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi PQ-4477-son qarori. 2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida. — Toshkent, 2019.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-oktyabrdagi PF-5863-son Farmoni. 2030-yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekiston Respublikasining Atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida. — Toshkent, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son Farmoni. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida. — Toshkent, 2023.
5. Вахабов А.В., Хожибакиев Ш.Х. ва бошқалар. Яшил иқтисодиёт: дарслик. — Тошкент: “Universitet”, 2020. — 262 б.
6. G‘ulomova Sh.B. Iqtisodiyotning yangi yo‘nalishlaridan biri — Yashil iqtisodiyot va uning asosiy tamoyillari // Yurisprudensiya huquqiy ilmiy-amaliy jurnali. — 2023. — DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.3.1.

7. Faxriyev D. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi: “yashil iqtisodiyot” // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. — 2024, dekabr [Elektron resurs].
8. Yashil iqtisodiyotni baholash usullari: indikatorlar va monitoring tizimlari [Elektron resurs].
9. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. “Yashil” iqtisodiyot axborot-tahliliy platformasi. Hisobotlar bo‘limi [Elektron resurs].
10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy sayti [Elektron resurs].
11. UNEP. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. — Nairobi: United Nations Environment Programme, 2011.
12. OECD. Green Growth Indicators 2021. — Paris: OECD Publishing, 2021.
13. World Bank. O‘zbekistonda “yashil” o‘sish va iqlim o‘zgarishi bo‘yicha siyosiy tahlil hisoboti. — Washington, D.C.: World Bank Group, 2022.